

SVENSKA FOLKET ÄR SI SÅ DÄR NÖJDA MED HUR DEMOKRATIN FUNKERAR I SVERIGE

SÖREN HOLMBERG

En av de mest uppmärksammade mätserierna i EU-kommissionens regelbundna studier av opinionsutvecklingen i medlemsländerna är en tjugo år lång tidsserie över hur medborgarna i EU-länderna har bedömt att demokratin fungerar i det egna landet. Intervjufrågan har följande lydelse på engelska: "On the whole, are you very satisfied, fairly satisfied, not very satisfied or not at all satisfied with the way democracy works (in your country)?" och har funnits med i Eurobarometerens besöksintervjustudier sedan mitten av 1970-talet. På svenska har frågan formulerats på följande sätt i valundersökningarnas besöksintervjuer sedan 1995: "På det hela taget, är Du mycket nöjd, ganska nöjd, inte särskilt nöjd eller inte alls nöjd med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige?" I SOM-undersökningarna har frågan anpassats till enkättekniken och formulerats sålunda: "På det hela taget, hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige?" och med samma svarsalternativ som i valundersökningarnas besöksintervjuer, dvs "mycket nöjd, ganska nöjd, inte särskilt nöjd och inte alls nöjd".

Frågan är medvetet formulerad på ett allmänt och oprecist sätt vilket ger både intervjupersoner och vetenskapliga och politiska bedömare en stor frihet när de skall besvara respektive tolka resultaten. Alla de viktiga termerna i frågan kan diskuteras och är svåra att precisera. Det är inte bara ordet *Demokrati* som kan vara mångtydigt. Detsamma gäller orden *Nöjd och Fungerar*.

Det är alltså inte konstigt att resultaten av Eurobarometerens demokratimätningar varit föremål för omfattande vetenskapliga tolkningsdebatter där den stora frågan varit - vad är det som mäts? - synen på demokratin i allmänhet, åsikter om den de facto fungerande demokratiska regimen, bedömningar av den sittande regeringens dagspolitik eller kanske bedömningar av hur samhällets, eller snävare den offentliga sektorns service och myndigheter fungerar. Frågan är

alltså hur generell den attityd är som mäts och om frågan i huvudsak mäter bedömningar av hur det demokratiska systemet fungerar eller om den i huvudsak mäter bedömningar av hur samhället och politiken fungerar i praktiken. Den amerikanske statsvetaren David Easton's terminologi med termer som system, politisk regim och specifikt respektive diffust stöd har spelat en betydelsefull, men inte alltid klagörande roll, i diskussionen (Schmitt 1983, Merkl 1988, Kaase 1985, Weil 1989, Widmaier 1990, Kornberg and Clarke 1994, Anderson and Guillory 1997).

I en av de senaste och mest auktoritativa analyserna av frågan utgår författarna från att Eurobarometerns demokratifråga mäter en form av "generaliserat stöd för det demokratiska systemet". Författarna heter Dieter Fuchs, Giovanna Guidorossi och Palle Svensson och studien är genomförd inom ramen för det stora *Beliefs in Government*-projektet (1995:321-353). De formulerar sitt huvudresultat på följande sätt:

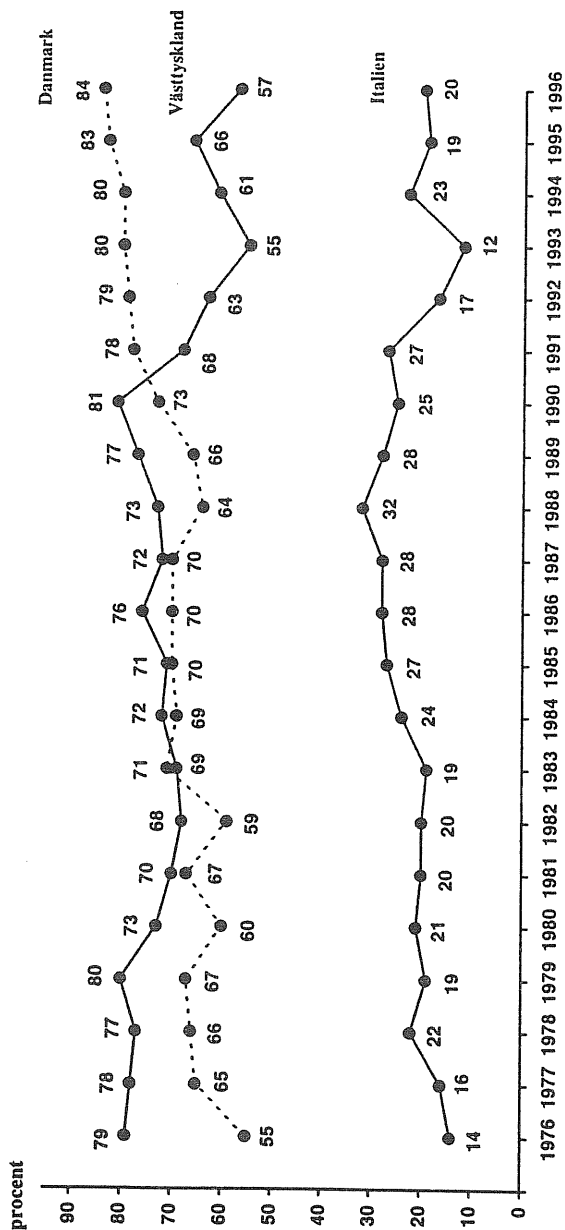
"The results... clearly indicate an overall increase in satisfaction with democracy. ... That is, there has not been a general decline in support for the democratic system in Western Europe, even at the relatively low esteem level measured by the Eurobarometer indicator. Rather, there has been a significant, if not particularly marked, increase in satisfaction with democracy" (1995:334).

Den tidsperiod de uttalar sig om är åren 1976-1991.

Det förenklade resultat som brukar användas för att tolka demokratimätningarna är andelen svars personer av samtliga som uppger att de är mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerar i det egna landet. Definierat på detta sätt visar sig den genomsnittliga andelen medborgare i EU-länderna, som under perioden 1976-1991, uppgav att de var nöjda med hur demokratin fungerade i det egna landet vara 57 procent; lägst var andelen hösten 1980 (49 procent) och högst hösten 1989 (59 procent). När Fuchs m fl har beräknat dessa genomsnitt har de vägt resultaten efter befolkningsstorleken i de olika länderna (1995: 333-334). Resultaten representerar m a o ett slags totalt EU-genomsnitt.

Skillnaderna mellan demokratibedömningarna har emellertid alltid varit mycket stora mellan olika länder. Italien har t ex genomgående uppvisat de lägsta siffrorna medan exempelvis Danmark (speciellt under 1990-talet) och Västtyskland (speciellt under 1970-talet och sent 1980-tal) har tenderat att ligga högt (se figur 1).

Figur 1 Nöjdhet med hur demokratin fungerar i Danmark, Västtyskland och Italien åren 1976-1996. Procentandel mycket eller ganska nöjda (procent)

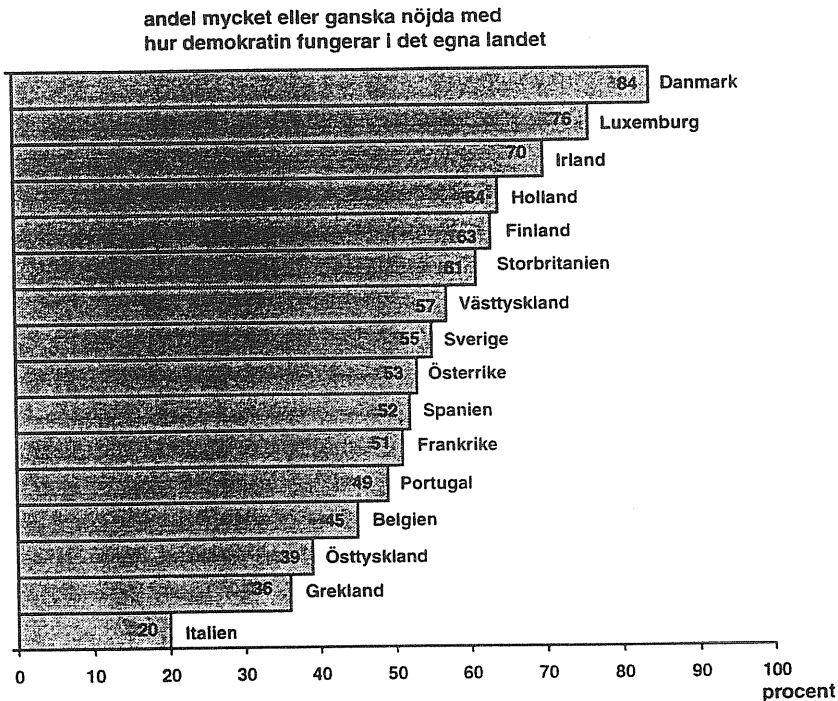

Kommentar: Resultaten bygger på Eurobarometer. Trends 1974-1994 och på data från EB43:1 och EB 45:1 (våren 1995 respektive 1996). Vid de tillfällen då fler än en Eurobarometermätning förekommit per år har medeltal beräknats.

På 1990-talet har den genomsnittliga EU-siffran för graden av nöjdhet med det egna landets demokrati sjunkit något. I vårmätningen 1996 blev det totala vägsnittet 55 procent. Variationen kring medeltalet var dock precis som tidigare mycket stor. Som resultaten i figur 2 visar toppade Danmark med 84 procent demokratinöjda medborgare mot endast 20 procent för Italien i botten. Svenskarna hamnade mot mitten av rangordningen med 55 procent som uppgav att de var mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerade i Sverige, vilket innebär en medioker 8:e plats bland EU:s medlemsländer och efter såväl Danmark, Finland som Norge. De gånger Norge deltagit i Eurobarometerens

Figur 2 Grad av nöjdhet med hur demokratin fungerar i det egna landet bland EU-ländernas medborgare våren 1996

fråga: "On the whole, are you very satisfied, fairly satisfied, not very satisfied or not at all satisfied with the democracy works (in your country)?"

Kommentar: Källan är Norris (1997) och Eurobarometern i mars 1996 (EB 45:1). Frågens formulering på svenska återfinns i tabell 1.

demokratimätningar har resultaten legat mycket högt, över 80 procent nöjda (Fuchs m fl 1995:341).

Det faktum att Eurobarometerns demokratifråga för första gången funnits med i en valundersökning och en SOM-studie gör det möjligt för oss att mer i detalj analysera vad det är frågan mäter. Två hypoteser kommer att prövas. Hypotes I säger att frågan ger upphov till en högst oren mätning av människors generaliserade bedömningar av hur det demokratiska systemet fungerar. Den mäter i minst lika stor omfattning människors mer kortsiktiga bedömningar av hur politiken och regeringen fungerar.

Hypotes II säger att Eurobarometerns demokratimätning till en del är en glädjemätning; den tenderar att systematiskt överskatta andelen medborgare som är nöjda med hur demokratin fungerar. Europeiska väljare är inte så nöjda med det sätt på vilket de egna ländernas demokrati fungerar som visas i Eurobarometerns besöksintervjuer. Vi vet från metodstudier där man jämfört besöksintervjustudier med enkätstudier att svarspersoner ofta svarar något mer positivt på utvärderingsfrågor i besökundersökningar. Poängsättning på gillar-ogillarskalor tenderar t ex att ge upphov till något mer positiva poäng i besöksstudier än i enkätstudier (Esaiasson and Granberg 1993:265-277). Den bakomliggande mekanismen har och göra med att det är svårare att vara negativ inför en annan människa än i ensamhet framför en enkät. Sociala anpassningssvar, dvs att man tenderar att svara det som förväntas och är politiskt korrekt, kan också spela en roll.

Genom att systematiskt jämföra resultaten från valundersökningens demokratimätning i samband med EU-parlamentsvalet 1995 (besöksstudie) med resultaten från SOM-undersökningen 1996 (enkätstudie) kan vi testa hypotesen att besöksstudien tenderar att ge upphov till en högre andel nöjda svarspersoner än enkätstudien. Det förhållandet att undersökningarna genomfördes olika år spelar ingen roll i sammanhanget eftersom svenska folkets genomsnittliga demokratibedömning inte förändrades mellan 1995 och 1996. Andelen svarspersoner som i Eurobarometer angav att de var mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerade i Sverige var 56 procent våren 1995 och 55 procent våren 1996. Motsvarande andel var 57 procent i valundersökningens studie av EU-parlamentsvalet hösten 1995.

Resultaten i tabell 1 visar att nöjdhetssiffror framtagna med hjälp av besöksintervjuer kan vara upp till tio procentenheters överskattningar av andelen svens-

kar som är nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige. Som hypotes II angav visar det sig att SOMs enkätresultat uppvisar en lägre andel mycket eller ganska nöjda svars personer än valundersökningens och Eurobarometerens besöksresultat (46 procent vs 55-57 procent).

Tabell 1 Tre mätningar av svenska folkets nöjdhet med hur demokratin fungerar i Sverige (procent)

fråga: "På det hela taget, hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige?"

svarsalternativ	Eurobarometern våren 1995	Valundersökning i samband med EU-parlamentsvalet 1995	SOM 1996
mycket nöjd	6	6	4
ganska nöjd	50	51	42
inte särskilt nöjd	33	32	38
inte alls nöjd	9	8	13
vet ej/inget svar	2	3	3
summa procent	100	100	100
antal personer	1016	2062	1779
mycket + ganska nöjd	56	57	46

Kommentar: Resultaten för Eurobarometern våren 1995 kommer från EB 43:1. Datainsamlingen har gjorts med hjälp av besöksintervjuer; det samma gäller EU-parlamentsvalundersökningen 1995. SOM-data 1996 har däremot insamlats med hjälp av postenkäter.

En enda mätning bekräftar dock ingen hypotes. Vi behöver fler parallella mätningar med besöks- och enkätdata innan vi kan vara säkra. Det är ju t ex möjligt, ehuru föga troligt, att svenska folkets demokratibedömning blev klart mer negativ under det halvår som förlöpte mellan Eurobarometermätningen våren 1996 och SOM-studien hösten 1996. I skrivande stund har vi inte tillgång till några senare Eurobarometermätningar än från våren 1996.

Den låga nöjdhetssiffran i SOM-studien skulle i teorin kunna vara resultatet av en kontexteffekt, dvs att föregående frågor i SOM-enkäten influerat svaren och sänkt andelen positiva demokratisvar. Det är dock en föga sannolik förklaring eftersom andelen personer som angav att de var mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige var exakt densamma i den samtida VästSOM-studien (46 procent). Och demokratifrågan var inte föregången av samma frågor i RiksSOM- och VästSOM-undersökningarna.

Ett kompletterande stöd för hypotes II är att det inte bara är demokratibedömningarna som ger upphov till lägre värden i SOM-undersökningarna än i Eurobarometern. Det samma gäller för bedömningarna av hur nöjd man är med sitt eget liv. Som Lennart Nilsson visar i ett annat kapitel i denna bok är andelen människor som uppger att de är mycket nöjda med det liv de lever 5 alternativt 10 procentenheter lägre i SOM-studierna än i Eurobarometern. Och sambandet har inte uppkommit som en följd av att svaren på de båda frågorna om grad av nöjdhet med demokratin respektive med det egna livet är starkt kopplade till varandra. Det är precis tvärtom. Svaren på de båda frågorna har ett mycket svagt samband med varandra. Korrelationen är nästan noll (+.07).

Vad Lennart Nilssons och mina resultat pekar på är m a o att Eurobarometern inte bara tecknar en alltför positiv bild av hur nöjda västeuropeerna är med hur demokratin fungerar i de egna länderna, utan också av hur nöjda de är med det liv de lever. EU-kommissionen får sig till livs en något skönmålad bild av läget i medlemsländerna.

Resultaten i tabellerna 2 och 3, som visar graden av nöjdhet med hur svensk demokrati fungerar i olika socioekonomiska och politiska grupper, ger ytterligare tyngd åt hypotes II. Valundersökningsresultaten (besök) ger genomgående och i alla grupper upphov till högre andelar som är nöjda än motsvarande resultat i SOM-studien (enkät).

Skillnaderna när det gäller de socioekonomiska grupperna tenderar att vara störst i grupper som äldre och ej högutbildade, som vi vet kan ha en tendens att något oftare än övriga avge positiva och instämmande intervju svar (Holmberg 1981:167). Tendensen är dock inte så stark att den suddar ut det gemensamma mönstret i resultaten, även om sambanden blir något svagare i valundersökningsdata än i SOM-data.

Det gemensamma mönstret i resultaten är påtagligt och ger en första antydning om att hypotes I inte kan vara helt fel. Hypotes I specificerade att demokratifrågan inte bara mäter bedömningar av hur det demokratiska systemet fungerar utan också mer kortsiktiga bedömningar av hur politiken och regeringen fungerar. Resultaten i tabell 2 visar att de grupper som tenderar att svara minst positivt på demokratifrågan i huvudsak är samma grupper som vi vet från andra mätningar kring ekonomi, förtroende och välfärd är mest missnöjda med den förda politiken, t ex kvinnor, arbetare och arbetslösa.

Tabell 2 Andel mycket eller ganska nöjda med hur svensk demokrati fungerar i olika socioekonomiska grupper (procent)

	Valundersökningen i samband med EU-parlamentsvalet 1995	SOM 1996	skillnad
kön			
man	63	52	+11
kvinna	51	41	+10
ålder			
15/18 - 30 år	61	53	+8
31 - 60 år	59	48	+11
61 - 80 år	50	36	+14
förvärvsarbete			
förvärvsarbetande	60	48	+12
arbetslös	43	40	+3
ålderspensionär	49	37	+12
förtidspensionär	45	39	+6
hemarbetande	50	43	+7
studerande	67	59	+8
familjeklass			
arbetarfamilj	52	38	+14
jordbrukarfamilj	46	45	+1
tjänstemannafamilj	63	54	+9
högre tjänstemannafamilj	73	62	+11
företagarfamilj	61	44	+17
utbildning			
låg	48	37	+11
medel	60	45	+15
hög	69	62	+7
samtliga	57	46	+11

Kommentar: Familjeklass har mätts med en självklassificeringsfråga - "Om Du skulle beskriva Din nuvarande familj... vilken av nedanstående kategorier stämmer då bäst?" Hög utbildning har definierats som universitetsutbildning och låg utbildning som folkskola/grundskola.

Både valundersökningen 1995 och SOM-studien 1996 visar att följande grupper var relativt sett minst nöjda med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige - kvinnor, äldre, arbetare, bönder, lågutbildade, arbetslösa och förtidspensionärer. Mest nöjda var män, yngre, högre tjänstemän, högutbildade och studerande. Skillnaderna mellan grupperna är inte dramatiska, men heller inte negligabla. Bland människor som i SOM-studien angav att de tillhörde en arbetarfamilj var det exempelvis enbart 38 procent som uppgav att de var mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige. Motsvarande andel bland personer som klassificerade sig som tillhörande en högre tjänstemanna- eller akademikerfamilj var hela 62 procent.

De politiska sambanden i tabell 3 visar på relativt klara kopplingar mellan demokratibedömningarna och partisympati respektive politiskt intresse, men en svag eller ingen koppling alls till vänster-högerideologi. Att, som i våra mätningar, sympatisörer till oppositionspartier tenderade att göra mer negativa demokratibedömningar än sympatisörer till regeringspartiet (s) är ett resultat som stärker tilltron till hypotes I; kortsiktiga värderingar av regeringen och den förda politiken spelar in i bedömningarna av hur demokratin fungerar.

Resultatet att regeringspartisympatisörer är mer nöjda med demokratin än oppositionsanhängare är dock inte unikt för Sverige. Samma mönster, och oftast med större skillnader, brukar också återfinnas i Eurobarometermätningarna (Fuchs m fl 1995:345). Stora bedömningsskillnader mellan oppositions- och regeringsanhängare brukar användas som ett argument för att Eurobarometerns demokratifråga har låg validitet, att den mäter mer kortsiktiga politikbedömningar snarare än en generaliserad demokratibedömning. Sett i detta ljus ger inte våra resultat ett entydigt stöd åt hypotes I, eftersom de svenska resultaten vad gäller skillnaden i nöjdhet med demokratin mellan regerings- och oppositionsanhängare tenderar att vara mindre än i de flesta andra EU-länder. I relativt nya demokratier som exempelvis Grekland, Spanien och Portugal, men också i England, har nöjdhetsskillnaden mellan regerings- och oppositionsanhängare uppmätts till över 30 procentenheter medan den hamnat kring 20-25 procentenheter i Frankrike, Italien och Holland. Minst skillnader (kring 10-15 procent) har återfunnits i länder som Tyskland, Danmark, Luxemburg och Irland (Fuchs m fl 1995:345-347). Motsvarande svenska skillnader i nöjdhet med demokratins funktionssätt mellan anhängare till regeringspartiet (s) respektive till oppositionspartierna (v, mp, fp, kd och m, men inte c) var 4 procentenheter i valundersökningen 1995 och 13 procentenheter i 1996 års SOM-undersökning.

Tabell 3 Andel mycket eller ganska nöjda med hur svensk demokrati fungerar efter politiskt intresse och politisk hemvist (procent)

	Valundersökningen i samband med EU-parlaments- valet 1995	SOM 1996	skillnad
politiskt intresse			
mycket	61	53	+8
ganska	64	52	+12
inte särskilt	54	43	+11
inte alls	36	31	+5
vänster-högerposition			
klart till vänster	54	48	+6
något till vänster	65	55	+10
varken eller	52	40	+12
något till höger	71	54	+17
klart till höger	62	45	+17
partisympati			
v	47	35	+12
s	62	59	+3
c	57	46	+11
fp	74	66	+8
m	63	48	+15
kd	73	54	+19
mp	48	37	+11
inget parti	45	25	+20
samtliga	57	46	+11

Kommentar: Svarepersonernas vänster-högerposition mättes med en elva-gradig skala (0-10) i EU-parlamentsvalundersökningen. Svar mellan 0-2 har klassificerats som klart till vänster, 3-4 som något till vänster, 5 som varken eller, 6-7 något till höger och 8-10 som klart till höger.

De svaga till obefintliga sambanden mellan ideologisk vänster-högerposition och demokratibedömningarna, med korrelationer kring noll, understryker ytterligare att Eurobarometerens demokratifråga inte enkelt kan viftas bort med argumentet att den enbart mäter kortsiktig dagspolitik. Hade den mätt enbart en bedömning av dagspolitiken hade knappast vänstern, mitten och högern, som

nu är fallet, i stort sett varit lika (lite) nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige. Det faktum att de ideologiska och partipolitiska skillnaderna i bedömningen av demokratin är så förhållandevis små kan tolkas som att Eurobarometerfrågan om demokrati inte bara mäter mer eller mindre kortsiktiga uppfattningar om dagspolitiken utan att den också mäter något som har att göra med en bedömning av hur den politiska demokratin fungerar i Sverige.

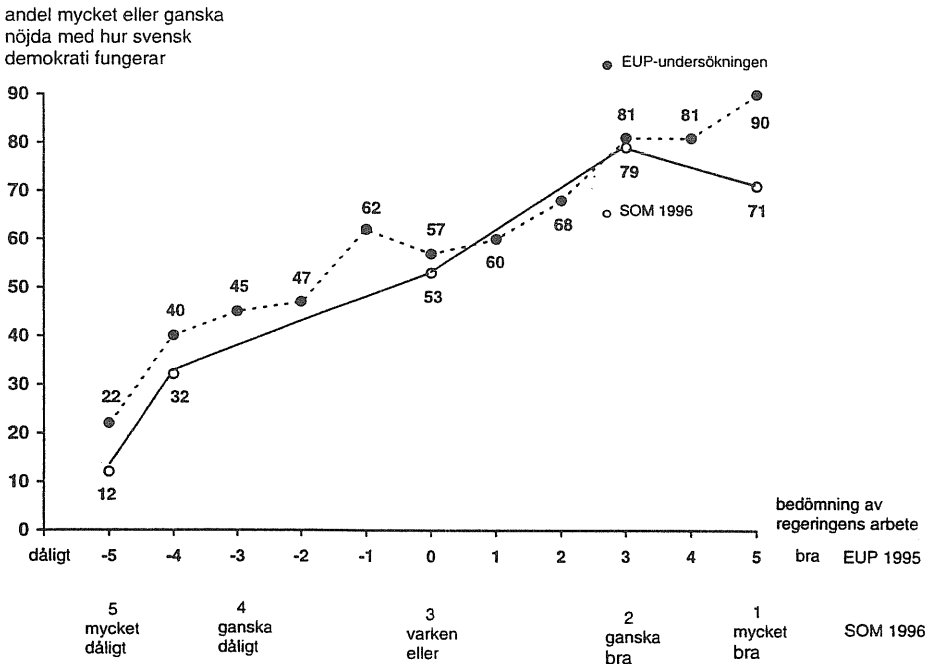
Resultaten när det gäller politiskt intresse är något mer svårtolkade. Mest positiva bedömningar av hur den svenska demokratin fungerar återfanns bland människor med ett stort politiskt intresse (53 procent nöjda i SOM-studien) medan människor utan politiskt intresse var klart mindre positiva (endast 31 procent nöjda). En tolkning skulle kunna vara att politiskt intresserade personer fokuserade på ordet *Demokrati* i frågan och i huvudsak gjorde en utvärdering av det demokratiska systemet medan många personer bland de politiskt ointresserade fäste sig vid ordet *Fungerar* och gjorde en bedömning av regeringen och dagspolitiken. I så fall stödjer det hypotes I som säger att Eurobarometerns demokratifråga har en tveksam validitet eftersom den mäter (minst) två saker, nämligen värderingar av demokratins funktionssätt, men också mer kortsiktiga bedömningar av sittande regering och den förda politiken.

En annan tolkning skulle kunna vara att frågan verkligen mäter demokratibedömningar. I så fall skulle politiskt ointresserade svenskar vara klart mindre nöjda med demokratin än de politiskt intresserade; en inte helt orimlig tolkning, kan det tyckas. Människor kanske är ointresserade eftersom de är frustrerade över det sätt på vilket systemet fungerar.

Det är uppenbart att vi inte har tillräcklig information för att kunna ta entydig ställning. Den viktigaste informationsbit som saknas är andra oberoende mått på bedömningen av hur svensk demokrati fungerar i SOM-undersökningarna och i 1995 års valundersökning. Eller enklare uttryckt. Vi saknar ett facit. Vi har inte tillgång till bra alternativa demokratifrågor mot vilka Eurobarometerns mätinstrument kan valideras.

Helt utan tolkningsmöjligheter är vi dock inte. SOM-studien, liksom 1995 års valundersökning, innehåller mängder med bitvis användbar information som kan hjälpa oss att förstå vad demokratifrågan mäter. Ett induktivt sätt att närma sig problemet är att undersöka vilka andra fenomen som demokratiattityderna är relaterade till: vilket mer konkret innebär att vi måste ge oss ut på jakt efter företeelser som är korrelerade med svaren på demokratifrågan.

Figur 3   **Starkt samband mellan grad av nöjdhet med hur svensk demokrati fungerar och bedömningen av hur regeringen sköter sin uppgift (procent)**

Kommentar: SOM-frågan löd: "Hur tycker Du regeringen sköter sin uppgift?" i valundersökningens studie i samband med EU-parlamentsvalet formulerades frågan sålunda: "Hur tycker Du socialdemokraterna har skött sig som regeringsparti sedan valet 1994?" med en elvgradig skala från -5 (dåligt) till +5 (bra) som svarsalternativ.

I praktiken innebar ett sådant trålfiske i vårt fall att vi besiktigade ett 150-tal korrelationer. Utfallet blev ett fåtal korrelationer(r) med värden över .30 (sju stycken), ett ytterligare tjugotal med värden över .20 och resten med lägre värden. Samtliga korrelationer över .30 gällde frågor som handlade om politiskt förtroende eller bedömningar av regeringens arbete. Den högsta korrelationen (.52) återfanns i SOM-studien och gällde en fråga om hur man tyckte att rege-

ringen sköter sin uppgift. De som var kritiska till hur regeringen skötte sig tenderade mycket klart att göra en negativ bedömning av hur demokratin fungerar i Sverige (se figur 3).

Bland personer som tyckte regeringen skötte sig mycket bra var det hela 71 procent som förklarade sig nöjda med hur svensk demokrati fungerar medan det endast var 12 procent som var nöjda bland svarspersoner som ansåg att regeringen skötte sin uppgift mycket dåligt. Det är svårt att tolka resultaten annorlunda än att dagspolitiken och regeringens agerande spelar en stor roll för hur svarspersonerna besvarar demokratifrågan. Hypotes I får stöd.

Fast å andra sidan, flera av de övriga frågorna som uppvisade medelhöga till höga korrelationer med demokratifrågan var av ett mer generaliserat slag och handlade om förtroende för andra politiska aktörer än regeringen, som till exempel förtroendet för riksdagen, kommunstyrelserna och svenska politiker i allmänhet. Demokratifrågan mäter inte enbart dagspolitik. Den mäter också någonting mer generaliserat som har att göra med politiskt förtroende.

Att ordet *Fungerar* i demokratifrågan spelat en roll för svaren framgår när vi ser på vad det är för bedömningar som uppvisar medelhöga korrelationer med demokratibedömningarna (kring .20). Här finner vi ett antal frågor som gäller utvärderingar av kommunal service när det gäller välfärdssektorn (äldre, skola, socialtjänst) och bedömningar av hur den svenska ekonomin utvecklas. Människor som var missnöjda med välfärdsservicen och som tyckte sig se en försämrad ekonomi tenderade att vara minst nöjda med hur demokratin fungerade. Negativa funktionsbedömningar av hur systemet och politiken fungerar ledde till mindre positiva demokratibedömningar, även om sambanden var svaga. I den mån man kan klassificera ekonomi- och servicevärderingar som närmare hur dagspolitiken fungerar och längre ifrån en bedömning av demokratin, kan man också tolka resultaten som ett stöd för hypotes I

Någonting som demokratifrågan, med några få undantag, däremot inte uppvisade några nämnvärda korrelationer med var olika sakfrågeåsikter. Och det måste naturligtvis bedömas som positivt ur normativ demokratisk synpunkt, eftersom det betyder att människor med olika åsikter, inklusive minoritetsåsikter och åsikter utan stöd i den förda politiken, inte låter sin eventuella frustration gå ut över hur de bedömer att demokratin fungerar. Sakåsikterna hålls i stor utsträckning isär från demokratibedömningarna. Nollsambandet mellan väljar-

nas ideologiska vänster-högerpositioner och bedömningarna av hur demokratin fungerar i Sverige är ett bra exempel på detta.

Det finns dock några exempel på vissa samband mellan sakåsikter och demokratibedömning i vårt material. I samtliga fall rör det sig om samband på medellåg nivå med korrelationer kring .20 till .25. Exempelen gäller EU-frågan, flyktingfrågan och u-hjälpen, där tendensen är att EU-motståndare och personer som vill ta emot färre flyktingar och ge mindre u-hjälp är minst nöjda med det sätt på vilket svensk demokrati fungerar. I andra sakfrågor som exempelvis frågan om den offentliga sektorns storlek, försvarsfrågan, socialbidragens storlek, privatisering av statliga företag, sextimmarsdagen, kärnkraften, miljön, NATO-medlemskap och jämställdhet finner man inga eller klart lägre korrelationer med demokratibedömningarna.

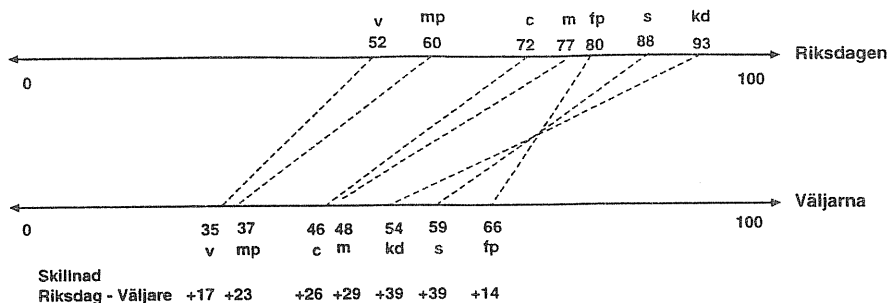
Det vore en överdrift att hävda att vårt trålfiske efter klagörande korrelerat till demokratibedömningarna fört oss särskilt mycket framåt. Någon avgörande pusselbit har inte hittats. Men så mycket är dock klart att demokratifrågan i sin Eurobarometertappning inte ger någon ren mätning av någonting som skulle kunna kallas en generaliserad bedömning av hur det demokratiska systemet fungerar. Därtill är svaren på frågan alltför mycket bemängda med dagspolitik och bedömningar av den förda regeringspolitiken. T o m bland de mest politiskt engagerade och kunniga, bland riksdagsledamöterna, kan man spåra inslag av dagspolitiska policyvärderingar när demokratifrågan skall besvaras.

I en enkätstudie våren 1996 fick Sveriges riksdagsledamöter tillfälle att besvara Eurobarometerns demokratifråga. Resultatet blev mycket mer positivt än när väljarna tillfrågades. Hela 80 procent av ledamöterna förklarade sig mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerade i Sverige. Motsvarande andel bland väljarna var endast 46 procent.

Men partimönstret i svaren var mycket likartat bland väljare och valda. Minst nöjda med hur svensk demokrati fungerar var riksdagsledamöter och väljare från oppositionspartierna miljöpartiet och vänsterpartiet medan regeringspartiets ledamöter och väljare var klart mer positiva. Borgerliga ledamöter och väljare tenderade att gruppera sig däremellan. Mönstret antyder att också riksdagsledamöterna till en del påverkades av dagspolitiken och den förda regeringspolitiken när de besvarade demokratifrågan. Värt att notera är dock att ledamöterna i samtliga partier var mer nöjda med demokratin än sina respektive väljare. Vi kanske kan förmoda att ledamöterna fäst större avseende vid

ordet *Demokrati* i frågan, medan väljarna relativt sett tog mer hänsyn till ordet *Fungerar*. I så fall fungerar Eurobarometerns demokratifråga bättre, och som avsett, på politisk elitnivå än bland de många människorna.

Figur 4   **Andel mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige bland riksdagsledamöter och väljare 1996 (procent)**

Kommentar: Väljarresultaten har hämtats från SOM-undersökningen 1996 (se tabell 3). Riksdagsresultaten kommer från en enkätstudie med samtliga riksdagsledamöter sen-våren 1996 med 90 procent svarande. Andelen ledamöter som inte besvarade demokratifrågan var 3 procent. Totala andelen riksdags-ledamöter som uppgav att de var mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige var 80 procent. Motsvarande andel bland samtliga väljare var 46 procent, en skillnad på +34 enheter.

Våra huvudresultat kan sammanfattas mycket enkelt. Eurobarometerns demokratifråga ger inget entydigt mått på graden av nöjdhet med hur demokratin fungerar bland svenska väljare. Frågan ger ett orent resultat eftersom också värderingar av dagspolitiken och bedömningar av den sittande regeringens politik vägs in relativt tungt. Demokratifrågans resultat, som de mäts av Eurobarometern med hjälp av besöksintervjuer, ger dessutom en överdrivet positiv bild av hur nöjt svenska folket är med demokratin funktionssätt. SOM-studiens resultat, baserat på enkätsvar som ofta är ärligare och mindre politiskt korrekta, visar att svenskarna inte är så nöjda med hur svensk demokrati fungerar som Eurobarometern anger.

Om vi godtar mätningarna som de är med en blandning av demokrati- och politikbedömningar visar resultaten att politikerna i form av riksdagsledamöterna var klart mer nöjda än väljarna. Bland väljarna var män, yngre, högutbildade och högre tjänstemän mest nöjda medan kvinnor, arbetare, äldre, lågutbildade och arbetslösa var mindre nöjda. Starka grupper tenderade att vara mer nöjda än svagare grupper. Det är lätt att bli fundersam över läget.

Referenser

- Anderson, C. and Guillory, C. (1997) Political Institutions and Satisfaction with Democracy: A Cross-National Analysis of Consensus and Majoritarian Systems, *American Political Science Review* 91: 66-81.
- Easton, D. (1965) *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley
- Esaiasson, P. and Granberg, D. (1993) Hidden Negativism: Evaluation of Swedish Parties and Their Leaders Under Different Survey Methods. *International Journal of Public Opinion Research* 5: 265-277
- Fuchs, D., Guidorossi, G. and Svensson, P. (1995) Support for the Democratic System. In Klingemann, H-D. and Fuchs, D. (eds.). *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press
- Holmberg, S. (1981) *Svenska väljare*. Stockholm: Liber
- Kaase, M. (1992) Legitimitätsüberzeugungen. In Schmidt, M.G. (ed.) *Lexikon der Politik. Die Westlichen Länder*. München: Beck
- Kornberg, A. and Clarke, H. (1994) Beliefs about Democracy and Satisfaction with Democratic Government: The Canadian Case. *Political Research Quarterly* 47: 537-563
- Merkel, P.H. (1988) Comparing Pluralist Democracies: The Democratic System Reconsidered. 1970-1985. In Dogan, M. (ed.) *Comparing Pluralist Democracies: Strains on Legitimacy*. Boulder: Westview
- Norris, P. (1997) *Confidence in Democratic Institutions: America in Comparative Perspective*. Provisional Schedule for a Workshop. Harvard University

---

Schmitt, H. (1983) Party Government in Public Opinion: A European Cross National Comparison. *European Journal of Political Research* 11: 353-376

Weil, F.D. (1989) The Support and Structure of Democratic Legitimation in Western Democracies. A Consolidated Model Tested with Time-Series Data in Six Countries Since World War II. *American Sociological Review* 54: 682-706

Widmaier; U. (1990) Political Stability in OECD Nations. *International Political Science Review* 11: 219-242

